

	НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ **	Розподіл за семестрами		Кількість кредитів ЄКТС	Загальна кількість годин
		дворіччя	чотириріччя		
1.	Філософські засади та методологія наукового дослідження	1		5	150
2.	Іноземна мова для аспірантів	1	2	10	300
3.	Дизайн та планування наукового дослідження з психології	1		3	90
4.	Підготовка наукових публікацій та презентація результатів наукових досліджень	2		4	120
5.	Основи моделювання структурними рівняннями в психології	2		3	90
6.	Педагогічні технології в вищій освіті		4	3	90
7. *	<i>Психологія лідерства / Науковий менеджмент</i>	2		3	90
8. *	<i>Психологія екозбереження / Психологія в еволюційній парадигмі / Ресурсний підхід та саморегуляція стресу</i>	3		3	90
9. *	<i>Якісні методи в психології/ Статеворольова психологія/ Психологія здоров'я</i>	3		3	90
10.*	<i>Актуальні проблеми психосоматики/ Психологія гострих і посттравматичних стресових розладів / Психологія пам'яті / Крос-культурна психологія</i>	4		3	90

* *дисципліни за вибором*

** робочі програми дисциплін розміщені <http://psychology.univer.kharkov.ua/aspirantura.html>

Анотації вибірових навчальних дисциплін

Психологія лідерства

Викладач: д.психол.н., доцент Луценко Олена Львівна

Опис курсу і мета:

Курс вивчає основні механізми лідерства та командної поведінки. Представлені різноманітні підходи до розуміння явища лідерства. У курсі висвітлюються такі актуальні питання, як помилки лідерства та руйнівне лідерство, етика лідерства, специфічні стилі та типи лідерства (наприклад, материнський стиль, трансформаційне лідерство тощо). Курс також вивчає інші соціально-психологічні явища, які супроводжують і впливають на лідерство та командну поведінку.

Мета викладання навчальної дисципліни – ознайомлення з науковими досягненнями у концептуалізації психологічного феномену лідерства і оволодіння практичними навичками лідерської та командної поведінки.

Основні питання: Основні теорії лідерства, еволюційно-психологічна теорія лідерства, типи та стилі лідерства, гендер і лідерство, помилки лідерів та руйнівне лідерство,

самотивація та мотивація інших. Створення команди. Групове мислення.

Зміст курсу:

Тема 1. Вступ. Основні теорії.

Вступні питання – мета, завдання, структура курсу, система оцінювання, література. Визначення лідерства. Теорії лідерства (теорії рис, взаємодії, ситуаційні, синтетичні). Інноваційна роль лідерства.

Тема 2. Еволюційно-психологічна теорія лідерства.

Ознайомитися з еволюційно-психологічним підходом; Розуміти основні положення еволюційної теорії лідерства; Знати наслідки впливу еволюційних чинників на поведінку лідерів та послідовників; Ознайомитися зі способами контролю за негативними чинниками, які виникають у лідерстві через невідповідність сучасних та еволюційних умов функціонування лідерів і груп.

Тема 3. Типи лідерства. Стилі лідерства.

Трансформаційне лідерство і транзакційне лідерство. Теорія лідерства як обміну з послідовниками. Стилі лідерства та керівництва за К. Левіном, Блейком та Мутонем, Лайкертом, Фідлером, Паригінім, Редіном та ін.

Тема 4. Гендер та лідерство.

Особливості жіночого лідерства, порівняння жіночого та чоловічого лідерства. Материнський стиль лідерства. Поняття «скляна стеля», «липка підлога», «ескалатор», «покарання за материнство». Культурні особливості лідерства.

Тема 5. Помилки лідерства. Деструктивне лідерство.

Помилки лідерів та їхні наслідки. Найбільш резонансні помилки. Причини лідерських помилок. Способи відновлення після помилок. Знати визначення деструктивного лідерства та психологічні особливості деструктивних лідерів; розуміти особливості послідовників деструктивних лідерів та обставин, за яких виникає деструктивне лідерство; проаналізувати приклади деструктивного лідерства у політиці, релігії та бізнесі. Етика лідерства. Створення сприятливого мікроклімату в групі.

Тема 6. Мотивація себе та інших. Будова команд. Групове мислення.

Теорії само-мотивації та мотивації інших. Типи мотивації в залежності від індивідуальних особливостей персоналу. Порівняння командної та індивідуальної роботи. Ефективність роботи команд. Типи команд. Склад команд. Феномени групової поведінки – соціальна фасилітація/інгібіція, групова поляризація, огруплення мислення, методи прийняття ефективних групових рішень.

Передумови вивчення: Здобувачі повинні мати основні поняття з експериментальної психології, загальної психології, соціальної психології, організаційної психології.

Методи навчання: Пояснювальний, ілюстративний, постановка проблем, тематичне дослідження, інтерактивний, дослідження, аналіз, рефлексія.

Способи перевірки результатів навчання: Усні інтерв'ю та бесіди під час занять, виконання домашніх завдань та перегляд тематичних фільмів та письмове тестування (поточний та підсумковий контроль).

Форма підсумкового тесту: Підсумкове оцінювання виявляє репродуктивно фактичні, концептуальні, практичні та теоретичні блоки у відповідь на 40 тестових завдань, що дозволяє визначити ступінь засвоєння студентами навчального матеріалу.

Науковий менеджмент

Викладач: д.психол.н., доцент Луценко Олена Львівна

Опис курсу та мета: Курс збирає основні аспекти управління науковою діяльністю. Наукова діяльність вимагає управління, яке враховує специфіку творчої, високої складності, довгострокової, розподіленої роботи, що значною мірою на відміну від інших видів роботи. Методи стимулювання, організація часу, умов, взаємовідносин у наукових колективах повинні враховувати ці особливості. Інакше наукова продуктивність та ефективність будуть «затримуватися» навіть при добрих намірах усіх учасників діяльності.

Мета викладання навчальної дисципліни – оволодіння здобувачами принципами наукового менеджменту для досягнення високих результатів у науковій діяльності.

Основні питання: Застосування принципів управління в науковій діяльності, лідерство для інновацій, управління конфліктами, побудова співробітництва, професійна культура, наукова діяльність у широкому контексті.

Зміст курсу:

Тема 1. Вступ.

Застосування принципів менеджменту у науковій діяльності. Створення порядку та стабільності для функціонування складних структур: планування та розподіл ресурсів; планування часу, графіки, дедлайни; кадровий менеджмент; правила та процедури; контроль та рішення проблем; стимуляція; корекція та запобігання помилок.

Тема 2. Лідерство для інновацій.

Способи лідерства для стимуляції інноваційної діяльності та продуктивності. Лідерство продукує зміни та рух: встановлює напрямок, створює перспективу, створює світогляд; встановлює стратегії; пов'язує людей; озвучує цілі; створює прихильність; будує команди та коаліції; мотивація та натхнення – надихає та енергетизує; розширює права та можливості науковців; задовольняє незадоволені потреби.

Тема 3. Конфлікт-менеджмент.

Наукові команди. Наукова конкуренція. Оволодіння способами управління конфліктами та ведення переговорів в наукових командах.

Тема 4. Побудова кооперації.

Кадровий менеджмент. Ознайомлення зі способами ефективної кооперації між вченими. Академічна мобільність. Протириччя міждисциплінарності та монодисциплінарності.

Тема 5. Професійна культура.

Ознайомлення з особливостями наукової культури та культури управління помилками. Наукова репутація. Криза реплікації в соціальних науках. Фальсифікація і плагітаризм в науці. Бюрократія та заорганізованість. Хижі публікації та видавництва.

Тема 6. Наукова діяльність в широкому контексті.

Розуміння функціонування науки у глобальному світі. Відкрита наука та відкриті інновації в соціально-політичному контексті. Чинники, що впливають на розвиток науки у різних країнах. Наука та політика, соціум, релігія, економіка, бізнес.

Передумови вивчення: Здобувачі повинні мати основні поняття з експериментальної психології, загальної психології, філософських основ та методології наукових досліджень, методики планування дисертаційного дослідження.

Методи навчання: Пояснювальний, ілюстративний, постановка проблем, тематичне дослідження, інтерактивний, дослідження, аналіз, рефлексія.

Способи перевірки результатів навчання: Усні інтерв'ю та бесіди під час заняття, виконання домашніх завдань та перегляд наукових фільмів, письмове опитування та есе (поточний та підсумковий контроль).

Форма підсумкового тесту: Підсумкове оцінювання передбачає репродукцію фактичних, концептуальних, практичних та теоретичних блоків під час відповідей на 2 запитання та написання есе на тему «Використання знань курсу «Науковий менеджмент» на моєму власному науковому шляху», що дозволяє визначити ступінь засвоєння студентами навчального матеріалу

Психологія екозбереження

Викладач: д.психол.н., доцент Кряж Ірина Володимирівна

Опис курсу та мета: У курсі представлені сучасні психологічні підходи до розгляду проблем екологічно значущої поведінки, екологічно-сталого способу життя.

Метою курсу є висвітлення інноваційних підходів до розуміння й дослідження психологічної проблематики у системі «людина – екологічне середовище», сформувати вміння здійснювати соціально-екологічне проектування екологічно-сталих способів життєдіяльності.

Основні питання: психологічне регулювання взаємодії «людина – екологічне оточення», психологічний зв'язок людини з природним оточенням, психологічне забезпечення соціально-екологічного маркетингу.

Зміст курсу:

Тема 1. Предмет та головні завдання психології екозбереження.

Зворотні зв'язки в екологічних системах розвитку людини. Оцінка середовищних впливів, дослідження різних типів сеттінгів в інвайронментальній психології. Практичні завдання психології екозбереження з просунення екологічно орієнтованого способу життя. Специфіка та напрями досліджень у психології екозбереження.

Тема 2. Психологічне регулювання взаємодії «людина – екологічне оточення» у сучасному світі.

Система життєзабезпечення суспільства як взаємодія «людина – екологічне оточення». Модель розвитку антропогенних екологічних загроз. Роль домінуючої соціальної парадигми у соціальному регулюванні ставлення до екологічного оточення. Антропоцентризм як моральна та пізнавальна світоглядна позиція особистості. Розвиток екологічної етики: етика підтримуючої здатності (ємності), етика турботи про майбутні покоління, етика власної цінності природи (біосферна етика). Екологічна етика та культурні цінності. Місце біосферних цінностей у системі культурних та індивідуальних цінностей. Опозиція "своє - чуже" в формуванні екологічних уявлень.

Тема 3. Екологічна стурбованість особистості.

Загальна та специфічна екологічна занепокоєність. Нова екологічна парадигма (НЕП). Егоїстичне, альтруїстичне та біосферне занепокоєння. Антропоцентризм та біоцентризм екологічного світогляду. Екологічні уявлення. Звичайні та наукові екологічні уявлення. Екологічна стурбованість як світоглядна диспозиція. Екологічна компліцитність. Ставлення до проблеми глобальних екологічних змін. Екологічні атитюди, методи дослідження. Екологічні дилеми.

Тема 4. Екологічно релевантна поведінка.

Поняття та чинники екологічно релевантної поведінки. Критерії екологічно значущої поведінки. Проекологічна поведінка екозбереження, екодеструктивна поведінка екоспоживання. Теорії екологічно релевантної поведінки. Екологічна позиція особистості, її роль в регуляції екологічно релевантної поведінки. Соціальний вплив на екологічно релевантну поведінку. Підходи до вивчення екологічно релевантної поведінки.

Тема 5. Психологічний зв'язок людини з природним оточенням.

Проблема психологічної близькості людини до природного оточення в інвайронментальній психології, екопсихології та психотерапії. Біофілія та екологічне несвідоме. Суб'єктивізація природи (С.Д.Дерябо). Поняття екологічного «Я». Екологічна ідентичність. Суб'єктивний зв'язок з природою та психологічне благополуччя. Суб'єктивний зв'язок з природою як чинник проекологічної поведінки.

Тема 6. Прикладні аспекти психології екозбереження

Методи дослідження екологічних установок та екологічно релевантної поведінки. Копінг-стратегії та екологічна самоефективність у контексті глобальних екологічних загроз. Формування екологічного мислення. Методи ігрового моделювання як засіб формування проекологічних установок. Психологічні дослідження у соціально-екологічному маркетингу, психологічні засади розробки соціально-екологічних проектів. Соціально-екологічна реклама. Психологічне проектування соціального дизайну.

Передумови вивчення: Зоопсихологія, психологія особистості, психодіагностика.

Методи навчання: Пояснювальний, ілюстративний, постановка проблем, тематичне дослідження, інтерактивний, рефлексія, аналіз кейсів.

Способи перевірки результатів навчання: Усні інтерв'ю та бесіди під час заняття, презентація науково-дослідного проекту, психологічне обґрунтування соціально-екологічного проекту, презентація аспірантами новітніх зарубіжних досліджень.

Підсумкова оцінка, яка складається з оцінок за виконання різних видів роботи протягом семестру, є підґрунтям для виставлення заліку.

Психологія в еволюційній парадигмі

Викладач: д.психол.н., доцент Луценко Олена Львівна

Опис курсу та мета: У курсі представлені основні аспекти еволюційно-психологічного підходу до вивчення психологічних явищ: філогенетичні витoki складних і недостатньо вивчених форм поведінки з гендерної та сімейної психології, політичної психології, психології здоров'я, агресії, критичного мислення та психології особистості. Проблеми, що виникають в сучасних моделях поведінки людей, коріняться в тому, що вони частково втрачають свою пристосованість через невідповідність сучасного середовища та старого середовища, де вони були сформовані.

Мета викладання навчальної дисципліни – оволодіння здобувачами знаннями психології, що базується на принципах еволюційної наукової парадигми

Основні питання: Базові положення сучасної еволюційної психологічної теорії, гендерна психологія, когнітивні процеси та здібності, особистість, психологія малих груп, психологія великих груп.

Зміст курсу:

Тема 1. Вступ.

Основні положення сучасної еволюційної теорії. Історія та методологія еволюційної психології. Еволюційно-психологічні відкриття: у віковій психології – кризи, вікові психологічні новоутворення тощо. Порушення харчової поведінки. Материнська поведінка. Батьківсько-дитячі конфлікти.

Тема 2. Психологія статі.

Гендерна психологія, стосунки між статями, гомосексуалізм з погляду еволюційної психології.

Тема 3. Когнітивні процеси та здібності.

Еволюційне походження та особливості когнітивної сфери людей. Мова.

Тема 4. Особистість.

Відомі типології особистості з позиції еволюційної психології. Психічні розлади. Суїцидальна поведінка.

Тема 5. Психологія малих груп.

Асоціальна та антисоціальна поведінка людей, kleптоманія, агресія, булінг з позиції еволюційної психології.

Тема 6. Психологія великих груп.

Політична поведінка індивідуумів та груп. Лідерство. Альтруїзм, конформізм в парадигмі еволюційної психології.

Передумови вивчення: здобувачі повинні володіти основними поняттями в експериментальній психології та загальній психології.

Методи навчання: Пояснювальний, ілюстративний, постановка проблем, тематичне дослідження, інтерактивний, дослідження, аналіз, рефлексія.

Способи перевірки результатів навчання: Усні інтерв'ю та бесіди під час заняття, виконання домашніх завдань та перегляд наукових фільмів, письмове опитування та есе (підсумковий контроль).

Форма підсумкового тесту: Підсумковий тест містить репродуктивно-фактичні, концептуальні, практичні та теоретичні блоки та написання есе на тему «Використання знань з курсу «Психологія в еволюційній парадигмі» у власній дисертації», що дозволяє визначити ступінь оволодіння здобувачами матеріалом курсу.

Психологія здоров'я

Викладач: д.психол.н., доцент Кряж Ірина Володимирівна

Мета курсу: розвиток наукових уявлень про психологічні особливості здоров'я людини та відповідні методичні засоби із забезпечення повноцінного функціонування людини.

Зміст курсу:

Тема 1. Історія розвитку уявлень про здорову особистість. Еталони здоров'я

Визначення психології здоров'я та задачі науки. Історія становлення психології здоров'я як самостійної галузі психології. Зв'язок психології здоров'я з іншими науками. Співвідношення психогігієни, психопрофілактики та психології здоров'я. Характеристики соціокультурних еталонів здоров'я. Зміна парадигми здоров'я, хвороби та охорони здоров'я. Хвороби цивілізації. Біомедична, психосоматична та біопсихосоціальна моделі здоров'я.

Тема 2. Сучасні теоретичні концепції психології здоров'я

Загальна характеристика психологічних аспектів поняття здоров'я. Психофізіологічні підходи у психології здоров'я. Когнітивний, когнітивно-біхевіоральний підходи. Клінічна психологія і психологія здоров'я. Екзистенціо-психологічний підхід у психології здоров'я. Соціально-психологічні аспекти впливу середовища в контексті здоров'я. Системно-родинний та холістичний підходи у психології здоров'я.

Тема 3. Проблеми якості і стилю життя особистості

Основні категорії способу життя: рівень, якість, стиль. Чинники, що впливають на якість життя та здоров'я людини. Провідне значення стилю життя для здоров'я. Світогляд, спосіб мислення та потреби людини як основа формування способу життя. Розвиток уявлень про здоровий спосіб життя та здоров'я зберігаючі технології. Оцінка та дослідження здорової поведінки.

Тема 4. Психологічне благополуччя: критерії, умови досягнення та підтримки

Гуманістичні традиції у розумінні здорової особистості. Теорія психологічного благополуччя К.Ріфф. Підходи до визначення та вимірювання психологічного благополуччя. Духовне здоров'я та проблеми осмисленості життя. Саморегуляція та психологічне благополуччя.

Тема 5. Основні складові і чинники формування внутрішньої картини здоров'я

Внутрішня картина здоров'я як провідна категорія психологія здоров'я. Когнітивна, емоційна та поведінкова грані внутрішньої картини здоров'я. Значення валеонастановлення та його компонентів для формування здоров'язберігаючих моделей поведінки особистості.

Тема 6. Стрес і долаюча поведінка в контексті психології здоров'я

Засоби опірності стресу. Вплив стресогенних чинників на адаптаційні можливості організму. Генетичні та ситуативні детермінанти стресу. Сучасні підходи щодо дослідження долаючої поведінки. Долаючі стратегії особистості в контексті психології здоров'я. Соціальна підтримка і стрес. Позитивні і негативні ефекти соціальної підтримки.

Тема 7. Психологічні механізми та шляхи забезпечення здоров'я особистості у різних сферах її життєдіяльності

Концепція психологічного забезпечення професійного здоров'я. Психолого-педагогічні принципи успішності професійної підготовки. Критерії успішності професійної адаптації. Розвиток життєстійкості як шлях збереження професійного здоров'я. Саморегуляція та мотивація на збереження і зміцнення здоров'я. Технологія та ефективність м'язової релаксації (Ю. І. Філімоненко). Психофізіологічні механізми методики м'язової релаксації. Сучасні способи психічного оздоровлення (М. Дермотт, О. Коннор, С. Андреас, Н і Х. Пезешкін). Методи саногенної рефлексії (Орлов Ю.М.)

Тема 8. Методи психодіагностики у сфері психології здоров'я

Методологія досліджень з питань психології здоров'я. Сучасні методи оцінки психологічного благополуччя. Методики вивчення стресу, стресостійкості та життєстійкості. Методи вивчення ризиків здоров'ю у професійній сфері. Дослідження мотивації здоров'я руйнуючої та здоров'я зберігаючої поведінки

Передумови вивчення: загальна психологія, психологія особистості, психофізіологія, психодіагностика.

Методи навчання: Пояснювально-ілюстративний, проблемний, тематичне дослідження, інтерактивний, аналіз кейсів.

Способи перевірки результатів навчання: усне опитування, виступи аспірантів з презентаціями новітніх зарубіжних досліджень, презентація дослідницького проекту.

Підсумкова оцінка, яка складається з оцінок за виконання різних видів роботи протягом семестру, є підґрунтям для виставлення заліку.

Якісні методи в психології

Викладач: д.психол.н., проф. Іванова Олена Феліксівна

Метою викладання навчальної дисципліни «Якісні методи в психології» є поглиблення психологічних знань про якісні методи, їх характеристики, засоби аналізу та інтерпретації, особливості використання у психологічних дослідженнях та психологічній практиці.

Передбачається надбання студентами компетентності, яка полягає у здатності розв'язувати комплексні психологічні проблеми, оволодінні якісною методологією, проведення самостійного наукового дослідження з використанням якісних методів, а також формування загальних і фахових компетентностей.

Зміст курсу: Навчальна програма складається з трьох основних розділів. В першому розділі вводиться поняття про якісні методи і їх теоретичне обґрунтування. В даний розділ входять три теми, в яких йдеться про історію створення якісних методів, їх співвідношення з кількісними, обґрунтування, психологічний захист і його механізми, застосування якісних методів в психології.

Другий розділ присвячений новим і часто вживаним якісним методам. В темі про контент-аналіз робиться акцент на якісному контент-аналізі, його проведенні та інтерпретації даних. В темі про нарративний аналіз дається його визначення, аналізуються різні підходи, галузі використання. Ще одна тема присвячена аналізу дискурсу, різним школам аналізу, в тому числі критичному дискурс-аналізу.

В третьому розділі йдеться про конкретні методики, а саме: ТАТ, САТ, методика Роршаха, малюнкові методи. В кожній темі, що стосується цих методик, аналізуються особливості проведення, методи аналізу і інтерпретації, сфери застосування.

Статеворольова психологія

Викладач: д.психол.н., проф. Кочарян Олександр Суренович

Опис курсу та мета: Метою викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми статорольової психології та психосексуальності» є підвищення загальнокультурного рівня в розумінні гендерного функціонування, толерантності до проявів сексизму та до гендерної невідповідності, формування деяких компетентностей щодо проведення консультацій з питань гендерного функціонування особистості та сексуальності.

Курс передбачає лекції, практичні заняття й спрямоване на активізацію самостійної роботи слухачів щодо вивчення різних контекстів статорольового функціонування особистості (культурного, психологічного та медико-психологічного) в літературі та мережі Інтернет тощо.

Основні питання: Статорольовий простір особистості. Гендерна нормативність. Гендерна невідповідність. Моделі організації статорольового простору. Нормалізація девіантних сексуальних практик та різних форм гендерної поведінки. Діагностика гендерного розвитку. Психотерапевтична корекція відхилень статорольового розвитку.

Зміст курсу:

Розділ 1. Статеворольова роль і культура

Тема 1. Статеворольова роль у традиційному та ліберальному постхристиянському суспільстві. Проблеми статорольового розвитку особистості та статорольової ідентичності у традиційній та новій ліберальній моделях психосексуального розвитку. Стать та гендер. Гендер і суспільство. Дискурси репрезентації статі й гендеру в психології. Теорія статорольових ролей за Парсонсом.

Тема 2. Нормативні й девіантні шляхи статорольового розвитку особистості. Статорольова ідентичність. Цисгендерність, гендерна нормативність, гендерна невідповідність, трансгендерність. Відбиття проблем статорольового розвитку у казках. Інцест.

Розділ 2. Статорольовий простір особистості

Тема 3. Психологічні моделі організації статевої сфери особистості. Чинники статевої сфери розвитку особистості. Вікова динаміка формування статевої сфери розвитку особистості. Структурні (континуально-альтернативна, андрогінна, континуально-ад'юнктивна) та рівневі (андрогінна, фемінінна, маскулінна та недиференційована) моделі організації статевої сфери особистості.

Тема 4. Проблема нормалізації сексуальності й сексуальних практик. Нормативні та альтернативні форми побудовання гендерної ідентичності та функціонування сексуальності. Перверзія, перверситет. Проблема інфантильної та зрілої сексуальності. Гомосексуальність, сексуальні перверзії та їхнє співвідношення з нормативною сексуальністю. Особливості чоловічої та жіночої сексуальності.

Розділ 3. Діагностика та психотерапія статевої сфери розвитку

Тема 5. Діагностика гендерного розвитку. Критерії статевої сфери девіації за Гринном. Топологічна карта статевої сфери утворень. Багаторівневість статевої сфери утворень. ACL-шкала, шкала Бем, Dur/Moll – шкала Szondi, V шкала MMPI, шкала маскуліності/фемінінності ПДО.

Тема 6. Психотерапевтична корекція відхилень у статевої сфери розвитку особистості. Механізми психотерапії та проблема статевої сфери розвитку. Презентація феномену зрілої сексуальності у різних психотерапевтичних доктринах. Субвербальна модель клієнтцентованої психотерапії у роботі із статевої сфери проблемами функціонування особистості. Конверсійна (репаративна) та афірмативна види психотерапії. Проблема ефективності психотерапії.

Методи навчання: Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький пошук, елементи методу дослідження.

Форми контролю результатів навчання: Усні співбесіди та бесіди під час заняття, письмове тестування (проміжний та підсумковий контроль), реферат, створення проблемних питань. Результатом є оцінка знань за 100 бальною шкалою.

Форма підсумкового тесту: Підсумковий контроль містить чотири тестові завдання з основних теоретичних та практичних аспектів психології стресу.

Актуальні проблеми психосоматики

Викладач: д.психол.н., проф. Кочарян Олександр Суренович

Опис курсу та мета: Метою викладання навчальної дисципліни є поглиблення теоретичних уявлень щодо розвитку психосоматичної патології, її основних форм та чинників етіопатогенезу. В даному курсі відображено тенденцію сучасної світової психології та психіатрії, що полягає у розгляді впливу психологічних чинників на виникнення, розвиток, клінічні прояви та особливості психотерапевтичної корекції при психосоматичній патології. Курс передбачає лекції, практичні заняття й спрямований на активізацію самостійної роботи слухачів щодо вивчення науково-практичної (психотерапевтичної) та наукової літератури з психосоматичної медицини, роботі в мережі Інтернет тощо.

Основні питання: історія розвитку психосоматичного напрямку в медицині та психології, психіатрія, психоаналіз, гештальтпсихологія, неврологія та ендокринологія та їх внесок у розуміння психосоматичного розладу. Конверсійний розлад (істерія), вегетативний розлад та психогенний соматичний розлад. Теорії психосоматичних розладів, Методи діагностики та корекції психосоматичних захворювань. Основні психосоматичні прояви.

Зміст курсу:

Розділ 1. Біологічні та психофізіологічні основи психосоматики.

Історія розвитку психосоматичного напрямку в медицині та психології. Психосоціальні чинники розвитку психосоматичної патології.

Багатоосьова модель розвитку психосоматичної патології. Психосоматичні розлади і стрес. Дисфункції сімейної системи як чинник розвитку психосоматичної патології. Психосоматичний симптом як результат ролівого конфлікту. Психосоматичний симптом як

результат порушення об'єктних відносин. Особистісні чинники розвитку психосоматичної патології.

Розділ 2. Методи діагностики та корекції психосоматичних захворювань.

Основні теорії розвитку психосоматозів. Принципи та методи діагностики психосоматичного хворого. Принципи та методи психокорекції психосоматичної патології. Оцінка ефективності психокорекційного впливу.

Розділ 3. Основні психосоматичні прояви.

Психосоматичні аспекти патології серцево-судинної системи та шлунково-кишкового тракту. Психосоматичні аспекти патології дихальної, ендокринної систем та шкіряних покривів.

Передумови вивчення: Аспіранти повинні мати основні поняття з клінічної психології

Методи навчання: Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький пошук, елементи методу дослідження.

Форми контролю результатів навчання: Усні співбесіди та бесіди під час заняття, письмове тестування (проміжний та підсумковий контроль), реферат, створення проблемних питань. Результатом є оцінка знань за 100 бальною шкалою.

Форма підсумкового тесту: Підсумковий контроль містить чотири тестові завдання з основних теоретичних та практичних аспектів психології стресу.

Психологія гострих і посттравматичних стресових розладів

Викладач: д.психол.н., проф. Кочарян Олександр Суренович

Опис курсу та мета: Метою викладання навчальної дисципліни “Психологія гострих та посттравматичних стресових розладів” є оволодіння теоретичними і практичними знаннями щодо психологічних чинників ризику та антиризиків виникнення психічних та психосоматичних захворювань внаслідок травматичної події; змін та трансформацій особистості у постраждалих; проблем гострого та хронічного психоемоційного напруження та його ролі у порушеннях психічного здоров'я; різних сучасних підходів до їх психодіагностики та психотерапевтичного впливу на них.

Курс передбачає лекції та практичні заняття й спрямований на активізацію самостійної роботи з освоєння теорії та практики психосоматичної медицини, працюючи з літературою та в Інтернеті тощо.

Основні питання: історія розвитку психосоматичного напрямку в медицині та психології, психіатрія, психоаналіз, гештальтпсихологія, неврологія та ендокринологія та їх внесок у розуміння психосоматичного розладу. Конверсійний розлад (істерія), вегетативний розлад та психогенний соматичний розлад. Теорії психосоматичних розладів, Методи діагностики та корекції психосоматичних захворювань. Основні психосоматичні прояви.

Зміст курсу:

Тема 1. Вступ до дисципліни. Предмет галузі, історія її становлення, зв'язок з іншими галузями медичної психології та іншими психологічними дисциплінами.

Тема 2. Стрес. Посттравматичний стрес.

Тема 3. Травмуючі події та психічне й соматичне здоров'я людини.

Тема 4. Психічні розлади внаслідок переживання травмуючих ситуацій.

Тема 5. Методи діагностики посттравматичного стресового розладу.

Тема 6. Суїцидальна поведінка.

Тема 7. Горе як природний та патологічний процес. Тема 8. Загальна психологічна допомога при кризових станах. Тема 9. Когнітивно-поведінкова психотерапія. Тема 10. Сімейна психотерапія при кризових станах. Тема 11. Психодинамічні методи та методики.

Передумови вивчення: Аспіранти повинні мати основні поняття з клінічної психології та курсу «Актуальні проблеми сучасної психології».

Методи навчання: Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький пошук, елементи методу дослідження.

Форми контролю результатів навчання: Усні співбесіди та бесіди під час заняття, письмове тестування (проміжний та підсумковий контроль), реферат, створення проблемних питань. Результатом є оцінка знань за 100 бальною шкалою.

Форма підсумкового тесту: Підсумковий контроль містить чотири тестові завдання з основних теоретичних та практичних аспектів психології стресу.

Психологія пам'яті

Викладач: д.психол.н., проф. Іванова Олена Феліксівна

Метою викладання навчальної дисципліни є розвиток та поглиблення наукових уявлень про актуальні проблеми психології пам'яті, формування загальних і фахових компетентностей.

Робоча програма навчальної дисципліни складається з чотирьох тем, а саме: колективна і соціальна пам'ять; автобіографічна пам'ять, проспективна пам'ять, пам'ять-спалах; травма і пам'ять; проблеми історичної пам'яті у сучасному суспільстві.

В темі про колективну пам'ять наводяться визначення цього феномену і дискусії щодо його концептуалізації. Аналізується співвідношення колективної та індивідуальної пам'яті, їх зв'язок з ідентичністю.

Друга тема присвячена таким видам пам'яті як автобіографічна, проспективна, пам'ять-спалах. Висвітлюються їх особливості і основні дослідження.

В темі про травму та її спогади йдеться про Flashback memory, посттравматичні стресові розлади. Наводяться приклади травматичних спогадів і їх наслідки.

В четвертій темі аналізується вплив суспільства на історичну пам'ять, історична пам'ять як підтримка національної ідентичності, історична пам'ять в Україні.

Передумови вивчення: загальна психологія, експериментальна психологія.

Крос-культурна психологія

Викладач: к.психол.н., доц. Павленко Валентина Миколаївна

Опис курсу та мета: Мета викладання навчальної дисципліни: розвиток наукових уявлень про вітчизняні та закордонні теорії та емпіричні дослідження в крос-культурній психології, практичні навички роботи в цій галузі.

Головні питання: Предмет та історія розвитку крос-культурної психології; поняття «етносу», «культури» та «етнічності» і їх характеристики; крос-культурні дослідження пізнавальної та мотиваційно-ціннісної сфери; культурні стереотипи та способи їх дослідження; культурна толерантність та культурна ідентичність та способи їх дослідження; психологічні аспекти зміни індивідом культурного середовища; методи дослідження в крос-культурній психології.

I. Зміст курсу

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи крос-культурної психології

Тема 1. Історія крос-культурної психології. Розвиток уявлень про предмет крос-культурної психології.

Започаткування крос-культурної психології. Перші крос-культурні дослідження. Співвідношення понять «крос-культурна психологія», «культурна психологія», «туземна психологія», «культурно-історична психологія». Історія вітчизняної крос-культурної психології. Сучасні уявлення про предмет крос-культурної психології.

Тема 2. Поняття «Культура», «Етнос» та «Етнічність».

Поняття «культура». Характеристики культури. Опитувальники для оцінки та опису культур. Базові виміри культури. Основні підходи до визначення поняття «етнос». Примордіалістські, інструменталістські та конструктивістські концепції. Поняття етносу в концепції етногенезу Л.Гумільова, Б.Поршнева та інших. Поняття «етнічність» та «етнізація».

Розділ 2. Сучасні крос-культурні дослідження в Україні та світі.

Тема 3. Крос-культурні дослідження пізнавальної та мотиваційно-ціннісної сфери.

Дослідження взаємозв'язку культури, мови та психіки. Гіпотеза лінгвістичної відносності та її обговорення сучасниками. Крос-культурні дослідження перцепції, мислення та пам'яті. Крос-культурні дослідження ціннісних орієнтацій.

Тема 4. Культурні стереотипи та способи їх дослідження.

Теоретичні уявлення про стереотипи. Співвідношення понять «стереотипи», «упередження» та «забобони». Культурні засоби ретрансляції стереотипів. Методи дослідження стереотипів. Діагностичний тест відносин Г.Кцюєвої як зразок вивчення культурних стереотипів.

Тема 5. Культурна толерантність.

Проблема формування толерантності. Шкала соціальної дистанції Богардуса. Сучасні дослідження толерантності до представників різних культур.

Тема 6. Культурна ідентичність та способи її дослідження.

Вивчення культурної ідентичності в різних психологічних школах. Школа «Культура і особистість». Поняття базової, модальної та маргінальної ідентичності. Поняття «інкультурації» та «етнокультурної компетентності». Трансформація культурної ідентичності.

Тема 7. Психологічні аспекти зміни індивідом культурного середовища.

Психологічна акультурація. Визначення акультураційних стратегій за способом Дж. Беррі. Трансформація ідентичності в процесі міграції. Культурний шок. Форми психологічної допомоги мігрантам. Різновиди культурних асиміляторів.

Тема 8. Методи дослідження в крос-культурній психології

Загальна характеристика основних стратегій крос-культурних досліджень. «Проект шести культур». Лабораторний, природний та культурний експерименти. Опитувальники, тести. Формуючі та корегуючі методи в крос-культурній психології.

Передумови вивчення: «Загальна психологія», «Етнопсихологія».

Методи навчання: репродуктивний, пояснювально - ілюстративний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

Методи контролю: усне поточне опитування, підготовка доповіді або реферату, аналіз та обговорення проекту крос-культурного дослідження.

Підсумковий контроль вивчення курсу: письмова залікова робота, що повинна якомога повно відобразити ступінь опанування аспірантом знаннями та вміннями, що стосуються фактажу, понятійного апарату, принципів організації та методів дослідження в сфері крос-культурної психології